

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister
Arsim Zekaj

Föredragande
Specialsakkunnig
Tove Nylund

Justerat
Omedelbart

Nr 48

Lagstiftningspromemoria om ändringar i
barnskyddslagen som föranleder följdändringar i
landskapslagar.

ÅLR 2025/1802

49 S2

Beslut

Landskapsregeringen beslöt överföra lagstiftningspromemoria, **bilaga S225E11**, till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder.

LagPM om ändringar i barnskyddslagen med behov av följdändringar i landskapslagar

Dnr: ÅLR 2025/1802

Datum: 12.3.2025

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Innehåll

1. Bakgrund	3
2. Behörighetsfördelningen	4
2.1. Landskapets lagstiftning avseende barnskydd och barnomsorg.....	4
2.2. Ändringar i barnskyddslagen fr o m 1.1.2024.....	5
2.3. Ändringar i lagen om småbarnspedagogik fr o m 1.1.2024	5
3. Nulägesbeskrivningen	5
4. Bedömning av de föreslagna ändringarna	6
5. Detaljmotivering utifrån ändringarna som infördes 1.1.2024 och 1.7.2024 i barnskyddslagen och i lag om småbarnspedagogik 1.1.2024.....	6
5.1. Ändringar i barnskyddslagen som trädde ikraft fr o m 1.1.2024 med förslag till följdändring i landskapslag (2008:97).....	6
5.2. Ändringar i barnskyddslagen som trädde i kraft fr o m 1.1.2024 utan förslag till följdändringar i landskapslag.....	6
5.3. Ändringar som trädde ikraft i lag (FFS 417/2007) om småbarnspedagogik och bedömt behov av ändring i landskapslag om barnomsorg och grundskola	8
6. Landskapsregeringens överväganden.....	9
7. Ikraftträdande.....	9

1. Bakgrund

Genom lag (FFS 1283/2023) om ändring av barnskyddslagen genomfördes ändringar i sammanlagt åtta paragrafer i barnskyddslagen (FFS 417/2007) vilka trädde ikraft fr o m 1.1.2024. Samtidigt genomfördes följdändringar i rikets lag (FFS 1284/2023) om småbarnspedagogik.

Barnskyddslagen tillämpas genom landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland (hädanefter landskapslagen) av barnskyddslagen och i enlighet med 1 § 2 mom. ska barnskyddslagen tillämpas i samma lydelse som vid varje enskild tidpunkt är gällande i riket, om inte annat följer av landskapslagen.

Det föreligger ett behov av ändringar avseende vissa paragrafer i landskapslagstiftning för att ändringarna i barnskyddslagen skall kunna tillämpas fullt ut även i landskapet Åland, och därmed upprätthålla rådande rättsläge.

I samband med ändringar¹ av lag (FFS 703/2023) om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården, har det gjorts tekniska ändringar i barnskyddslagens 27 § och 41 §. Hänvisningarna till lag (FFS 812/2000) om klientens ställning och rättigheter inom socialvården ska istället avse lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården. På Åland gäller fortsättningsvis lag om klientens ställning och rättigheter genom landskapslag (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård.

Lagberedningen arbetar med framtagande av blankettlagstiftning för att göra lag (FFS 703/2023) om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården tillämplig på Åland. Vad gäller de ovan nämnda ändringarna i barnskyddslagens 27 § och 41§, är avsikten att motsvarande hänvisningar görs till den kommande blankettlagen (om tillämpning på Åland av behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården) i landskapslag (2008:97)² och behandlas därför inte närmare i detta PM.

Barnskyddslagen har varit föremål för olika förslag av revidering³ såväl under den tidigare riksregeringen Marin (2019-2023) samt nuvarande regeringen Orpo (2023-). Tidigare utkast och mer omfattande förslag till revidering har dragits tillbaka men i enlighet med regeringen Orpos regeringsprogram⁴ skall regeringen nu omarbota barnskyddslagstiftningen; bl a ska villkoren för begränsningsåtgärderna förtydligas. Det ska också utredas hur vård- och rehabiliteringskedjan fungerar för grovt våldsamma ungdomar. Den beredningsgrupp⁵ som var tillsatt föreslår i sin rapport att en integrerad och sluten anstalttjänst för placering av barn utom hemmet ska tillhandahållas av statens skolhem. Där ska minderåriga som begått allvarliga våldsbrott ska kunna placeras med syfte att i första hand skydda och rehabilitera de minderåriga i behov av denna tjänst.

¹ RP 16/2024 med förslag till lagar om ändring av lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården, 2 § i lagen om Institutet för hälsa och välfärd samt 27 § och 41 § i barnskyddslagen

² Införs i landskapslagen (2008:97) 5 § 18 punkten

³ <https://stm.fi/sv/-/i-visionen-for-barnskyddet-betonas-fortroendet-och-effekt>

⁴ Regeringsprogrammet Ett starkt och engagerat Finland, s 35 ff

⁵ Reformen av barnskyddslagstiftningen när det gäller minderåriga unga som har allvarliga problem med berusningsmedel och som tar till våld och begår brott. Beredningsgruppens slutrapport SHM 2025:4

Avsikten är att mer omfattande ändringar i barnskyddslagen ska träda ikraft fr o m 1.1.2026, de föreslagna ändringar i detta PM föreslås utgående från de ändringar som trädde i kraft i riket fr o m 1.1.2024.

2.Behörighetsfördelningen

Enligt självstyrelselag (1991:71) för Åland 18 § 13 punkten är socialvården åländsk behörighet, medan till exempel administrativa ingrepp i den personliga friheten i enlighet med lagens 27 § 24 punkten är riksbehörighet.

Vad gäller barnomsorgen är undervisning i enlighet med självstyrelselagen 18 § 14) landskapets behörighet.

På Åland överfördes barnomsorgen administrativt från socialvården till utbildningsväsendet fr o m 1.1.2021 då den nya barnomsorgs- och grundskolelagen (2020:32) trädde ikraft, liksom den nya socialvårdslagen (2020:12) och den nya socialvårdsmyndigheten, Kommunernas socialtjänst (KST) inledde sin verksamhet.

Barnomsorgen utgör en del av den kommunala servicen som är organiserad i varje enskild kommun medan socialvården (med undantag för äldreomsorgen och hemvårdsstödet) är organiserad inom KST.

Grundlagsutskottet⁶ har konstaterat att enligt grundlagen (FFS 731/1999) 19 § 3 mom. skall det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt befrämja befolkningens hälsa. Det allmänna ska också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjlighet att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Dagvårdstjänster utgör en del av det servicesystem som avses i 19 § 3 mom. i grundlagen.

2.1.Landskapets lagstiftning avseende barnskydd och barnomsorg

Barnskyddslagen (FFS 417/2007) tillämpas i landskapet Åland i enlighet med landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. Enligt 1 § 2 mom. ska barnskyddslagen tillämpas i samma lydelse som vid varje enskild tidpunkt är gällande i riket, om inte annat följer av landskapslagen. Upphävs barnskyddslagen, ska den inom landskapets behörighet tillämpas i sin sista lydelse.

Den social och hälsovårdsreform som skapandet av välfärdsområden i riket fr o m 1.1.2023 innebar för åländskt vidkommande ett behov av framför allt tekniska ändringar bl a i landskapslagen för att behålla det rättsläge som gällde fram till 1.1.2023. Landskapslagen ändrades genom 27/2023⁷; de flesta ändringar gjordes med avseende hänvisningar till välfärdsområdet i barnskyddslagen (FFS 417/2007) som på Åland ska avse antingen kommun eller det organ som ansvarar för socialvården⁸.

Vad gäller lag (FFS 540/2018) om småbarnspedagogik och lag (FFS 1503/2016) om klientavgifter inom småbarnspedagogiken motsvararas dessa på Åland av landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola; någon särskild lag avseende klientavgifter inom barnomsorgen finns inte på Åland.

⁶ Utlåtande GrUU 12/2015 rd

⁷ Landskapslag (27/2023) om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen

2.2.Ändringar i barnskyddslagen fr o m 1.1.2024

Genom regeringsproposition 56/2023⁹ föreslogs att åldersgränsen för eftervård sänks med två år från 25 år till 23 år, definitionen av ung person ändras och även ålder för sista betalningsdag för medlen för eget hushåll inom barnskyddets eftervård, samt vissa ändringar av teknisk karaktär utgående från den social- och hälsovårdsreform som trädde i kraft 1.1.2023. Ändringarna avseende bl a åldersgränsen trädde ikraft fr o m 1.1.2024¹⁰. Förutom ändringar avseende eftervården, preciserades bestämmelser kring kostnadsfördelningen mellan kommunerna utgående från införandet av välfärdsområden fr o m 1.1.2023.

Barnskyddslagen (FFS 417/2007) 12 kap. innehåller bestämmelserna om eftervård, som är en form av stöd som skall ordnas då vård utom hemmet avslutats, eller om en placering som stödåtgärd inom öppenvården varat i minst ett halvt år utan avbrott och berört enbart barnet. Eftervård kan också ordnas för andra, och är heller inte begränsat till någon undre åldersgräns. Eftervårdens innehåll utgår från klientens behov och kan omfatta t ex tryggnad av boende och försörjning i eftervården (76 a §) och medel för eget hushåll (77 §).

2.3.Ändringar i lagen om småbarnspedagogik fr o m 1.1.2024

Vad gäller lagen om småbarnspedagogik¹¹, preciserades skyldigheten att för barn som placerats med stöd av barnskyddslagen, ordna småbarnspedagogik i någon annan kommun än hemkommunen, liksom kostnadsfördelningen mellan kommunerna i anslutning till detta.

3. Nulägesbeskrivningen

Fr o m 1.1.2020 höjdes åldersgränsen för barnskyddets eftervård från under 21 år till under 25 år.

Sammanlagt uppgavs 15 klienter på Åland vara inom systemet för eftervård sommaren 2019.

Fr o m 1.1.2024 har åldersgränsen för rätten till eftervård igen justerats, från under 25 år till under 23 år.

Samtidigt har definitionen av en ung person i barnskyddslagens ändrats (6§); en ung person definieras som den som är 18–22 år mot tidigare 18 -24 år. Orsaken till denna ändring hänförs sig dels till besparingskrav i enlighet med rikets regeringsprogram¹²och dels kan ändringen förebygga utdragna klientrelationer inom barnskyddet och sporra välfärdsområdena till att utveckla det övriga sociala arbetet och tjänsterna för unga vuxna och familjer samt effektivisera sitt samarbete med kommunerna.

Den kartläggning som gjordes¹³ hösten 2023 avseende personer i eftervård inom KST, visade att det då fanns 11 personer i "öppen" eftervård och 5 placerade.

⁹ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av barnskyddslagen och 6 och 60 § i lagen om småbarnspedagogik

¹⁰ Lag (FFS 1283/2023) om ändring av barnskyddslagen

¹¹ Lag (FFS 540/2018) om småbarnspedagogik och lag (FFS 1284/2023) om ändring av 6 och 60 § i lagen om småbarnspedagogik

¹² RP 56/2023 med förslag till lagar om ändring av barnskyddslagen och 6 och 60 § i lagen om småbarnspedagogik

¹³ Inkommit mail 4.9.2023 av områdeschef Paulina Eklund, KST

4. Bedömning av de föreslagna ändringarna

Ändringarna som trädde ikraft fr o m 1.1.2024 omfattar sammanlagt 8 paragrafer i barnskyddslagen och 2 paragrafer i lagen om småbarnspedagogik.

Utifrån en bedömning föreslås ändringar och förtydliganden vad gäller 1 paragraf i landskapslag (2008:97) samt 2 i landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola.

5. Detaljmotivering utifrån ändringarna som infördes 1.1.2024 i barnskyddslagen och i lag om småbarnspedagogik 1.1.2024

5.1. Ändringar i barnskyddslagen som trädde ikraft fr o m 1.1.2024 med förslag till följdändring i landskapslag (2008:97)

Avseende 16 b § Placeringsvälfärdsområdets ansvar för ordnande av barnskydd, föreslås en ändring införas i landskapslag. Vad gäller den aktuella paragrafen finns redan flera avvikelser i landskapslag: 5 § 5), 5 § 7), 5 § 8) och 5 §15).

Ur detaljmotiveringen i RP 56/2023¹⁴ framgår att behovet av en ändring av 16 b § utgår från att placeringsvälfärdsområdet inte är kostnadsansvarigt för service och stödåtgärder, såsom småbarnspedagogik, morgon och eftermiddagsverksamhet, för barn och unga som placerats med stöd av barnskyddslagen. Ansvaret för att ordna dessa hör till kommunen.

Det föreslås ett förtydligande tillägg i II (2008:97) 5 § 5): På Åland tillämpas landskapslagen om barnomsorg och grundskola på barnomsorg som tillhandahålls som en stödåtgärd inom barnskyddets öppenvård eller i vård utom hemmet eller i eftervård samt även ett förtydligande i landskapslag om barnomsorg och grundskola 16 § Kommunens skyldighet att som boende- eller vistelsekommun ordna barnomsorg

Skyldigheten att ordna småbarnspedagogik sträcker sig även till barn i vård utom hemmet eller i eftervård (och inte bara för de som har småbarnspedagogik/barnomsorg som stödåtgärd inom öppenvården).

5.2. Ändringar i barnskyddslagen som trädde i kraft fr o m 1.1.2024 utan förslag till följdändringar i landskapslag (2008:97)

¹⁴ RP 56/2023 rd med förslag till lagar om ändring av barnskyddslagen och 6 § och 60 § i lagen om småbarnspedagogik

- a) **6 § Barn och ung person.** Ändringen omfattar en ny definition av ung person, som ändrades till 18–22 år från nuvarande 18-24 år.

Ändringen trädde ikraft 1.1.2024. Enligt den bedömning som gjordes hösten 2023 fanns ingen motivering till avvikelse vad gäller åldersgränsen för eftervård, i landskapslag. Även definitionen av en ung person inom integrationslagstiftningen har ändrats i enlighet med barnskyddslagen. Ingen avvikelse föreslås.

- b) **16 § Vårdsområde som ansvarar för ordnande av barnskydd**

Ändringen omfattar den tidigare skrivningen kommunerna, som ersätts av vårdsområdena som kan avtala om att barnskydd ordnas på något annat sätt än vad som bestäms i denna paragraf, om det är förenligt med barnets bästa.

I samband med införandet av vårdsområden i riket fr o m 1.1.2023, gjordes behövliga avvikelser i II (2008:97) genom landskapslag (2023/27) om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen, 5 § 15) hänvisningar i barnskyddslagens 16 § till ett vårdsområde ska avse kommun. Ordandet av barnskydd är i riket vårdsområdets och inte kommunens ansvar, på Åland är det kommunen/kommunerna (genom KST) som är ansvariga för ordnande av barnskydd. Ingen avvikelse föreslås.

35 § Tryggande av försörjning och boende.

Ändringen omfattar att ett vårdsområde i samarbete med kommunerna ska avhjälpa bristerna i boendeförhållandena eller ordna en bostad som motsvarar behovet. Avvikelse finns i redan i landskapslagen, genom 5§ 15) hänvisning till vårdsområde ska avse kommun, så på Åland ska kommunen utan dröjsmål ordna tillräckligt stöd samt i samarbete med kommunen avhjälpa bristerna. Vårdsområde ska avse kommun, kan också tolkas som att KST i samarbete med enskild kommun avhjälpa bristerna. Ingen avvikelse föreslås

75 § Barns och unga personers rätt till eftervård

Åldersgränsen ändrades till under 23 år fr o m 1.1.2024, se närmare kapitel 3.. Avvikelse avseende 75 § finns i landskapslagen, 5 § 16) hänvisningar till landskapslagen ska avse det organ som ansvarar för socialvården. Ingen avvikelse föreslås.

76 a § Tryggande av boende och försörjning i eftervården

När en otillräcklig försörjning, bristfälliga boendeförhållanden eller avsaknad av bostad är ett väsentligt hinder för rehabiliteringen av ett barn eller ung person i eftervården, ska vårdsområdet utan dröjsmål ordna ett tillräckligt ekonomiskt stöd samt i samarbete med kommunen rätta till bristerna i boendeförhållandena eller ordna behovsfull bostad

Avvikelse i landskapslag 5 § 15) hänvisning till vårdsområde ska avse kommun.

Se ovan 35 §, ingen avvikelse föreslås.

77 § Medel för eget hushåll

Vårdsområdet har rätt att besluta om tidpunkten för utbetalning av medel för eget hushåll. Medel för eget hushåll ges i regel till barn eller ung person som håller på att bli självständig när eftervården avslutas eller av särskilda skäl i anslutning till stödjande och tryggande av barnets eller den unga

personens självständighetsprocess senast när han eller hon fyller 23 år. Ändringen av åldersgränsen följer 2 § och 75 §. Landskapslagen (2008:9) har en avvikelse avseende 77 § i landskapslagen 5 § 16) hänvisningar i barnskyddslagens 77 § till ett välfärdsområde ska avse det organ som ansvarar för socialvården. Ingen avvikelse föreslås.

81 § Övervakning

De förutsättningar för en fortsatt placering som avses i 2 mom. och behovet av stödåtgärder enligt 3 mom. ska vid behov följas upp. Välfärdsområdet ska föra register över barn som placerats i enskilt hem inom dess område

Motivering och bedömning: felskrivning, då "välfärdsområdet inte placerar barn enskilt men nog upprätthåller register över de barn som är placerade i enskilt hem".

Avvikelse i landskapslag: 5 § 16) hänvisningar i 81 § till ett välfärdsområde ska avse det organ som ansvarar för socialvården. Ingen avvikelse föreslås.

5.3. Ändringar som trädde ikraft i lag (FFS 417/2007) om småbarnspedagogik och bedömt behov av ändring i landskapslag om barnomsorg och grundskola

I lag (FFS 540/2018) om småbarnspedagogik gjordes en precisering avseende skyldigheten att ordna småbarnspedagogik för barn som placerats med stöd av barnskyddslagen när barnets småbarnspedagogik ordnas någon annanstans än i barnets hemkommun.¹⁵

Lagens 6 § Kommunens skyldighet att ordna småbarnspedagogik utifrån var barnet bor eller vistas, motsvaras av 16 § landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola (del II Barnomsorg):

16 § Kommunens skyldighet att som boende- och vistelsekommun ordna barnomsorg.

Kommunen ska ordna barnomsorg för de barn vilka kommunen är hemkommun enligt lagen om hemkommun (FFS 201/1994).

Kommunen ska ordna barnomsorg också för de barn som till följd av sina vårdnadshavares arbete, studier eller motsvarande skäl är bosatta i kommunen trots att barnet inte har någon hemkommun på Åland eller barnets hemkommun är en annan kommun enligt lagen om hemkommun.

Av särskilda skäl ska kommunen tillhandahålla barnomsorg för andra barn som vistas i kommunen.

Ändringen föranleder ett förtydligande i landskapslag om barnomsorg och grundskola, såsom i lag (FFS 540/2018) om småbarnspedagogik 6 § 1 mom.: Skyldigheten att ordna barnomsorg för ett barn i enlighet med 16 b 1 mom. i barnskyddslagen (417/2007) har placerats som en stödåtgärd inom öppenvården, eller i vård utom hemmet eller i eftervård åligger den kommun där barnet är placerat och i fråga om ett barn i eftervård boningskommunen.

¹⁵ RP 56 med förslag till lagar om ändring av barnskyddslagen och 6 § och 60 § i lagen om småbarnspedagogik

Lag (FFS 540/2018) om småbarnspedagogik 60 § Finansiering och bidrag saknar direkt motsvarighet i landskapslag om barnomsorg och grundskola.

Det nya 4 mom. har fogats till 60 § Finansiering och bidrag

Hemkommunen för ett barn som i enlighet med 16 b § 1 mom. i barnskyddslagen har placerats som en stödåtgärd inom öppenvården eller i vård utom hemmet eller i eftervård är skyldig att till den kommun där barnet är placerat och till den kommun där barnet i eftervård är bosatt betala en ersättning som motsvarar kostnaderna för barnets småbarnspedagogik. ([28.12.2023/1284](#))

Ett motsvarande förtydligande kunde med fördel införas i II om barnomsorg och grundskola.

6. Landskapsregeringens överväganden

Emligt erhållen information ska barnskyddslagen revideras under 2025, med planerad riksdagsbehandling vecka 39¹⁶. Under den första fasen hösten 2025 ska en regeringsproposition beredas med förslag till bland annat en integrerad och sluten rehabiliteringstjänst för minderåriga unga som har allvarliga problem med våldsbeteende. I den andra fasen år 2026 bereds den andra regeringspropositionen där såväl barnskyddslagens innehåll som struktur ska förtydligas och förnyas.¹⁷ Hur ovannämnda totalreform kommer att påverka behovet av ytterligare ändringar i landskapslag och eventuell övrig landskapslagstiftning går inte att bedöma i dagsläget. Det kan därmed finnas skäl att invänta de kommande förslagen till ändringar i barnskyddslagen.

7. Ikraftträdande

Avsikten är att lagen ska träda ikraft så snart som möjligt. I enlighet med 20 § 2 mom. i självstyrelselagen föreslås därför att datum för ikraftträdande lämnas öppet för landskapsregeringen att fatta beslut om.

¹⁶ Riksstyrelsens lagstiftningsplan avseende RP för revidering av barnskyddslagen, planeras att tas upp till behandling i riksdagen v 39 (22-26/9 2025)

¹⁷ SHM pressmeddelande 28.1.2025: Totalreformen av barnskyddslagen genomförs stegvis – först förbättras skyddet för barn i vård utom hemmet